

IRODALMI ÉLET ODESSZÁBAN

Odessa a nagy irodalmi hagyományok városa. Itt érlelődött a nagy Puskinnek és harcostársának, Adam Mickiewicznek a költői tehetsége. Itt ragyogott fel Leszja Ukrainka és Ivan Franko munkássága. Belinszkij és Gogol is élt itt. Ez a város adott hatalmas töltést Eduard Bagrickij, Iszaak Babel, Valentyin Katajev, Ilf-Petrov, Olesa és Pausztovszkij, Vera Inber és Szejmon Kirszanov ihletének. Az odesszai folyóiratokban jelentek meg Vlagyimir Saussure, Ivan Mikityenko, Sztjepan Olej és sok más figyelemre méltó és eredeti költő alkotásai.

A hős város dolgozói büszkén és féltve őrzik azoknak a nagy klasszikusoknak a nevét, akiknek életműve kapcsolatba hozható Odesszával.

A mai Odesszában az irodalmárok nagy és termékeny csoportja dolgozik. Tagjai különböző nemzetiségek, korosztályok, alkotói területek, stílus- és műfaji irányzatok képviselői.

A fűszeres sztyeppi levegő egyedülálló illata, a Fekete-tenger aromája, a kikötő és az ipari létesítmények munkásainak nagy-szerű teljesítményei, a kolhozparasztoi harci győzelmei, a bálnavadászok bátor útjai, a honvédő háború hősi szelleme — mindezek kepezik az odesszai költők munkásságának tematikai távlatait. A költeményekben és a poemákban egyesül a nyíltság és az őszinte melegség, a meghitt hang és a publicisztikai szenvedély, a filozófiai töprengés és a bizalmas bensőségesség. Ez a költészet a nagy érzelmek, a nagy érzelmi kitörések költésze. Kifejezésre jut benne napjaink izgatott lüktetése, a nép hősi tetteinek epizódja.

Az odesszai költők nagy és összhangolt kórusában felcsendült a költői szó ukrán mestereinek, Vlagyimir Hetmannak, Borisz Nyecserdának, Sztanyiszlav Sztizsenyuknak, Vitalij Berezinszkijnek, a hangja is. Az orosz költők közül Ivan Rjadcsenko, Alekszander Uvarov, Vlagyimir Domrin, Igor Nyeverov, Szergej Danyilov versei örvendenek nagy népszerűségnek. A zsidó költészet reprezentatív és eredeti képviselője az elmélyedő Hanan Weinerman.

A fentemlítt költők mind-egykének megvan a maga költői hangszíne, alaphangneme és az ábrázolt eseményekhez való sajátos közeledési módja. Ivan Rjadcsenko verseit például lírai nyugtalanság, polgáriasság, az élet megértése és megragadása, elemző és általánosító képesség jellemzi. A költő teljes szívvel szereti az embereket és az életet, cselekvően behatol hétköznapjankba, az egyszerű dolgozó ember himnuszát énekl meg. Verseiben a gondolat mélysége és őszinte melegség tükröződik. A beszélt nyelv hanglejtése változik bennük a szónoki szenvedélyességgel, a ritmus dinamikus-ságával.

Más irányzatot képvisel az ukrán Vlagyimir Hetman költésze. Verseskötetei nyugtalan dalok gyűjteményei, nagy és tiszta szerelmi érzésről, a népek nemzetközi barátságának nagyszerűségéről, a szoviet néo munkás és hősi tetteiről. Vlagyimir Hetman költeményei aforisztikusak és áttetszően tiszták. Könnyen megzenésíthetők. Széles skálájú a versek „földrajza”. Ír Odesszáról, a Kárpátaljáról, a Don-medencé-

ről és Kazahsztánról. V. Hetman kötetei széles körű megértésre találtak az ukrán és orosz olvasók körében.

Sztanyiszlav Sztizsenyuk munkásságát a publicisztika és a filozófiai mélység egysege jellemzi. Költészetét az élet hősiességi motívumai ragadják meg. Ez a téma egyrészt történelmi keretek között, másrészt a mai élet keretei között jelenik meg. Sztanyiszlav Sztizsenyukot a kazah szűzföldek témája első felfedezőjeként tartják számon az ukrán költészetben.

Alekszander Uvarov a hős bálnavadászokról szóló szenvedélyes költeményekkel gazdagította költészetünket. Egy antarktizi expedíció résztvevőjeként a költő láthatta és megénekelhette honfitársainak hétköznapiaknak tűnő, de mégis hősiességeit. A költői világlátás nem zárul le a vezérhajó tatjával, vagy a bálnavadász hajó alsó fedélzetével. A költő meglátja az egyediben az általánost, széles körű általánosításokat tesz, az ellentétes jelenségek összehasonlításának módszerével egymás mellé állítja a szocializmust és a kapitalizmus kizsákmányoló világát.

Alekszander Uvarov tolla alól kerültek ki a Szavranszcina kolhozfalu dolgozóiról szóló, élesen politikai színezetű poemák és a Lermontovról szóló történelmi-életrajzi poéma is.

Vlagyimir Domrin költői stílusának jellemző vonásai a fiatalos hév, a gúnyolódás, a lírai töprengésre, és a keleti népköltészet stilizálására való hajlam. Verseit Moszkvában, Kijevben, Kisinyovban és a helyi „Majak” kiadóban adják ki.

A tartalékos ezredes, Szergej Danyilov munkáit az örményi tematika jellemzi. Közül áll hozzá a sorkatona, a tiszt sorsa, aki teljesíti magasztos és tiszteletreméltó, de ugyanakkor nagyon nehéz hazafias kötelességét, védelmezve a békét és Szovjetország biztonságát az ország határain túl. Danyilov költeményeiben a katonák életmódja összekapcsolódik a táj képeivel, a hazáról való elmélkedések összekapcsolódnak a külföldi élet benyomásaival.

Hanan Weinerman alkotásainak sikerét optimizmusának ereje, finom humora és költői gazdagsága biztosítja. Felindultan, líraian és bensőségesen ír Leninről, Tarasz Sevcsenkóról és kortársainkról. A zsidó költő versei jól ismertek az ukrán és az orosz olvasók körében. Elég megemlíteni azt, hogy művei fordításán a vers olyan kiváló mesterei dolgoztak, mint Pavlo Tucsina, Vlagyimir Saussura, Mikola Terescenko és mások.

Az odesszai költők különös figyelmet érdemel Borisz Nyecsedra alkotói tevékenysége. Kötetei az egynévi hang stílus és ritmus lankadatlan kereséséről tanúskodnak. A költő előtt megmásíthatatlan drámaisággal és művészi meggyőző erővel tárul fel a forradalmi lelkesedés témája a művész dolgozók körében elfoglalt helyé-

nek és társadalom iránti kötelességének a felismerése. Ő az első költő, aki az Edward Bagrickij komoszomol kitüntetést elnyerte.

Az odesszai irodalmárok egyik csoportjának erős és jellemző oldala a szatíra. Itt dolgozik az eredeti szellemes szatíraíró és finom humorista, Vlagyimir Ivanovics. Versei rendszeresen megjelennek a „Krokogyl”-ban és a „Perec”-ben, a köztársaságok és a vidék újságaiban, szavalják őket műkedvelő és hivatásos színpadokon egyaránt. A szatirikus munkásságát a nagyfokú intellektualitás és optimizmus jellemzi. Szívvel-lélekllel érdeklődik az ember és munkája, jelenünk és jobb jövőnk iránt. Állatmeséiben, verses meséiben, homoros verseiben és szatíráiban a költő nemcsak leleplez, hanem szentesít is, nemcsak haragra, hanem szeretetre is nevel.

Odessa költőinek megnyilatkozásai a személyiségről korántsem egységesek. Mégis mindnyájukat összeköti a szenvedélyes életszeret és a nagyszerű emberek szeretete. Ezek azok a források, amelyekből az odesszai költők verseinek pártossága táplálkozik.

Odesszában dolgozik egy nagy és aktív alkotó prózaíró csoport is. Különböző elképzelések szerint különböző műfajokban alkotnak. Gyerekek számára írnak a művészi szó legidősebb mesterei, Alekszander Batrov, és Anna Matyjko. Jurij Truszov alkotásainak központi témája városunk történelmi múltja. A „Hadzsi-bej bukása” című trilógiaja sokezer példányszámban jelent meg és egész ország olvasóközönségének kincsévé vált. Grigorij Karevnek, egy tengerész gyalogos csapat politikai biztosának a fő alkotói útját Odessza, a „hős város” védőinek és felszabadítóinak a Nagy Honvédő Háború idején tanúsított hősiessége határozza meg. A „Lángoló part”, a „Matrózköpenyesek” és „A te fiad, Odessza” című művei mind mély patriotizmussal átítatott kötetek. A hősi eposz összekapcsolódik bennük a belsőleges líraisággal, az emberi lélek melegségével.

A tenger romantikája övezi Iván Gajdajenko, a volt fedélzetmester regényeit és elbeszéléseit. Még a harmincas évek idején a „Komszomol” nevű gőzösön hajózott. Franco pribékei fogságba ejtették, és sokáig spanyol fasiszta börtönökben sanyalódott. Ezek az események határozták meg a „Santa Maria” című nagy regényének témáját. Elbeszéléseiben az író megénekl a szovjet tengerész nehéz, férfias, de mégis teljes egészében romantikus munkáját. Gajdajenko a szatíra műfajában is alkot. Politikai röpiratai kíméletlen csapásokat mérnek az amerikai üzletemberekre, leleplezik a polgári szabadságjogok erkölcsi és etika lényegét.

A Nagy Honvédő Háború éveiben a fasiszta megszállók rémeként tevékenykedett Nyikolaj Majorov partizán osztaga. Működési területe Szmolenszk környé-

ke volt. A háború után a harcoss partizánvezér súlyos betegen, fizikailag tehetetlenül, de lelekben erősen tért vissza Odesszába. Az írói alkotásnak szentelte életét. Nyikolaj Majorov öt könyve életörömmel teli, mélyen optimisztikus alkotás.

A történelmi kalandregény műfaja ihlette meg Jurij Uszucsenkót. „A fekete kereszt” című könyve a vallásos szektákat leplezi le, az „Amikor alszik a város” című könyvét a közbiztonsági szervek munkájának szentelte, az „Elragadta őket a tenger” című kisregénye a hős olasz garibaldista hazafiakról szól, a „Zóra halála” című regény pedig a nemzetközi szolidaritásról, a fegyveres felkelésre való készüléslről szól a forradalom viharos éveiben. Elbeszéléseit és regényeit a téma feszültsége mélyen realista cselekményes és a költői nyelv képei jellemzik.

Termékeny és sikeres a karcolatíró Vlagyimir Ljaszkovszkijnak, a háborús évek haditudósítójának a prózaíró tevékenysége. Az olvasók jól ismerik az odesszai író és a moszkvai Katov együttesen írt regényét „Az elől vágató lovas”-t. Ez a könyv érdekes elbeszélés Arkagyij Gajdarról, az író-hazafiról.

A háborús, hazafias téma nyugtalanítja Dimitrij Szergejevicsét. Kisregényeit az elbeszélés líraisága, az emberi jellem lélektani feltárássának mélysége és gazdag nyelv jellemzi.

Anatolij Kolesznicsenko elbeszélés-gyűjteményei az olvasók körében szeretetnek, az irodalmi kritikusok körében pedig nagy tiszteletnek örvendenek. Alkotói munkásságának jellemző vonásai a drámaiság, a szenvedélyek nagyfokú izzása, a költői kifejezés tömörsége.

Odesszában dolgoznak eredeti és nagyon termékeny zsidó prózaírók is, köztük Note Lurje regénye, a „Hív a sztyepp”, amelynek első részét a nagy Maxim Gorkij is olvasta, jó néhány kiadást megért. Francia nyelvre is lefordították.

Figyelmet érdemelnek az odesszai írók színdarabjai és forgatókönyvei is. Nagy siker volt Iván Rjadcsenko „A szépek városa” című színműve. Odesszában több mint százszor, de a Szovjetunió más városaiban is sokszor játszották Gajdacsenko „Az utolsó jel”, Szeljutyina „A viharok elvonnak”, és Uszucsenko „Az öreg manzard szoba” című drámaikat.

A kritikusok és irodalom-kutatók nagy és figyelemre méltó csoportja dolgozik Odesszában. Köztük Nyedzvedszkij M. A. Levcsenko, G. A. Vjazovszkij, V. V. Facsenko, a tudományok doktora, J. N. Priszovszkij, P. T. Markusevskij docensek. Ők állították össze Sevcsenko első tudományos igényű életrajzát, könyveket írtak Kornyejsukról és Pancsról, novellákról és novellairókról, a modern ukrán regényről, Morko Vovcsokról és sok más alkotóról. Így jellemezhetnénk röviden az odesszai irodalmi életet. Az irodalom egy úton jár a néppel a jövőért való harcban feladatainak és kötelességeinek a felismerésében. Az első ilyen feladat a Szovjetunió fennállása 50. évfordulójának méltó megünneplése.

IVAN MIHAJLOVICS DUZ professzor, az Ukrán Írószövetség Odesszai Területi Bizottságának titkára

Elaine Hart Messmer VERÉB VAGY TÚZOK?

Ha az ember háza Washingtonban éppen a minisztériumok és a követségek tövében helyezkedik el, önkéntelenül is tanakodni kezd, hogy vajon mi történik a kerítés túlsó oldalán, különösen a diplomatasor impozáns épületeiben. Nos, én két évtizedem át éltem e külföldi méltóságok közelében, de sosem nyílt rá alkalom, hogy bármelyikükkel is szóba elegyedjem.

Egy szép nap aztán betértem egy kínai étterembe, s ott a tányérom mellett díszes kis cedulát találtam: „Vedd el amit kapsz, és ne áhíts többet.”

Ez a kis papír sugallta, hogy behozzam a sokéves mulasztást — összeszedtem hát a bátorságomat, s felhívtam a kínai nagykövetséget, hogy megkérdezzem, pontosan mit jelent. A fiatal hölgy, aki felvette a telefont, nagy kuncogások közepette kijelentette, hogy valóban van Kínában eféle közmondás, és körülbelül megfelel annak, hogy „jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok”. Megkösöntem a segítségét, s hozzátettem, nagyon örülök, hogy közös vonásokat fedezek fel népeink között.

Ekkor döntöttem el, hogy felkutatom, vajon a világ többi részén is él-e ez a közmondás. A spanyol nagykövetségen szerencsével jártam. Amikor a „Jobb ma egy... stb.” spanyol változata után érdeklődtem, az értelmes hangú, de vidámságát leplezni nem tudó fiatal nő azonnal közölte: „Jobb egy a kézben, mint száz róptében”.

Előre, meg sem állunk Nepál! Telefonon elmagyaráztam, hogy egy bizonyos közmondás érdekel, mire a kisasszony egy rendkívül élénk úriemberhez kapcsolt. Az biztosított róla, hogy természetesen Nepálban is létezik ez a mondás, és hogy nepáli nyelven óhajtom-e hallani? Azt feleltem, hogy megteszi az angol is, mire ő tájékoztatott, hogy a bölcs nepáli imigyen elmélkedik: „Egy vak anyai nagybácsi is jobb, mint semmilyen”.

Kezdem úgy találni, hogy ez a kölcsönös érzékenység a nemzetközi kapcsolatokban, túl szép ahhoz, hogy soká tartson. A francia nagykövetségénél aztán meg is kaptam a magamét; az oltani hölgy géppuskaszerűséggel darált valamit, de abban egy árva szó sem volt madarakról és közmondásokról. Amikor búcsút mondtunk egymásnak, viszonyunk némi kívánni valót hagyott maga után.

A franciáknál elszenvedett kudarc után Skandinávia felé fordultam, ahol tudvalevőleg hüvösebb az emberek temperamentuma. Valamennyi Skandináv ország hasonlóan válaszolt, egyikük szerint „Egy madár a kézben több, mint kettő az erdőben”, a másik szerint „... több, mint a háztetőn”, vagy „... több, mint a faágon”. Lehet közülük választani.

Az ír nagykövetségen egy előzőkeny úriember biztosított róla: „Jobb a pisztráng a hálóban, mint a lazac a tóban”.

Az olasz nagykövetségen azt mondták: „Jobb ma egy tojás, mint holnap egy csirke”.

Az oroszokat sem szabad kihagyni, ezért felhívtam a szovjet nagykövetséget, és egyenesen a kiszegeztet szokásos met. Az ügyeletes tisztviselő hosszan fontolgatta a dolgot, majd válaszában előtt még a biztosság kedvéért megkérdezte: „Hogy monadják a kakukkot angolul?” Ezután kis időre magamra hagyott a késüléknél, végül közölte: „A kakukk a kézben többet ér, mint a darumadár az égen”.

Fordította: Zilahi Judit

